

Polisiye Romanlarda Ölüm Nedeni Olarak Zehir ve Yüksek Doz İlaç: Agatha Christie ve Ahmet Ümit Eserlerinin Karşılaştırılması

Poison and High Dose Drug as the Cause of Death in Detective Novels: A Comparison of Agatha Christie's and Ahmet Ümit's Works

Zeynep Tirmikçioğlu*

Öz: **Amaç:** Bu çalışmada Batı ve Türk edebiyatından polisiye eserlerde ölüm nedeni olarak zehir ya da yüksek doz ilaç kullanımının karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlandı.

Gereç ve Yöntem: Polisiye roman örnekleri olarak Agatha Christie ve Ahmet Ümit'in eserleri incelendi. Cinayet silahı ve ölüm nedeni olarak zehir ya da yüksek doz ilaç kullanımı olup olmadığı, varsa bu ilaç ve maddelerin özellikleri ile zehirlenme bulgularının eser içerisinde verilmiş şekli karşılaştırmalı olarak değerlendirildi.

Bulgular: Agatha Christie romanlarında çeşitli zehir ve ilaçların, kurbanın yemeğine ya da içeceğine karıştırılarak verildiği görülmektedir. Kurbanların ölüm nedenleri "Şampanyadaki Zehir", "On Küçük Zenci", "Ve Ayna Kırıldı"da siyanür; "Koltuktaki Ölü", "Sonunda Ölüm Geldi" romanlarında morfindir. Agatha Christie'nin diğer romanlarında striknin, taksin, talyum, fosfor, arsenik, baldıran otu, yüksük otu, güzel avrat otu ile barbitürik asit içeren bir ilaç cinayet silahı olarak kullanılmıştır.

Ahmet Ümit romanlarında ise kurbanı öldüren zehir terkipleri yerine bıçak, tabanca gibi cinayet silahları karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan Ahmet Ümit'in "İstanbul Hatırası" romanında kurbanların öldürülmeden önce kısa etkili bir anestezi olan propofol ile, "Kırlangıç Çılgı"nda ise nöromusküler blokerlerden mivaküryum ile etkisiz hale getirildikleri görülmektedir. "Sultanı Öldürmek" romanında ana tema Fatih Sultan Mehmet'in afyon veya benzeri bir madde ile zehirlenerek öldürülmüş olabileceği iken bu romanda da cinayet silahı bir mektup açacağıdır.

Sonuçlar: Zehir ve yüksek doz ilacın cinayet silahı olarak kullanımı Agatha Christie eserlerinde dikkat çekici olarak karşımıza çıkmakta iken Ahmet Ümit'in sayılı romanında kısa süreli olarak bazı ilaçların kullanıldığına dair ifadelerle rastlanmıştır. Zehirle öldürmek, Osmanlı tarihinde gizemli bir konu olsa da, Türk toplumsal suç anlayışı açısından yabancı bir unsur olarak yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Agatha Christie, Ahmet Ümit, İlaç, Suç, Zehir

Abstract: **Objective:** The aim of this study was to compare the use of poison or high-dose drugs as the cause of death in Western and Turkish literature.

Materials and Methods: The works of Agatha Christie and Ahmet Ümit were examined as examples of crime novels. The use of poison or high-dose drugs as the murder weapon and cause of death, the properties of these drugs and substances, and the findings of poisoning were given in the work were evaluated comparatively.

Results: In the Agatha Christie novels, various poisons and drugs were given by mixing them into the victim's food or drink. The victims' causes of death were cyanide in "Ten Little Niggers (And Then They Were None)", "Sparkling Cyanide" and "Mirror Crack'd from Side to Side"; and morphine in "Sad Cypress" and "Death Comes as the End". In Agatha Christie's other novels, strychnine, taxine, thallium, phosphorus, arsenic, hemlock, aconitine, belladonna, physostigmine, nicotine and a drug containing barbituric acid were used as the murder weapon.

In the novels of Ahmet Ümit, murder weapons such as knives and pistols appeared instead of poisonous preparations that kill the victim. On the other hand, Ahmet Ümit's novel "İstanbul Hatırası" mentioned that the victims were incapacitated with the short-acting anesthetic propofol, before being killed, and with the neuromuscular blocker mivacurium in "Kırlangıç Çılgı". The main subject in the novel "Sultanı Öldürmek" was that Fatih Sultan Mehmet was killed by poisoning with opium or with a similar substance, while in this novel the murder weapon was a letter opener.

Conclusion: The use of poison and high-dose drugs as a murder weapon is noteworthy in the works of Agatha Christie, while in only a few novels of Ahmet Ümit there have been statements about the use of certain drugs for a short period of time. Although killing with poison is a mysterious subject in Ottoman history, it can be interpreted as a foreign element in terms of the Turkish conception of crime.

Keywords: Agatha Christie, Ahmet Ümit, Crime, Drug, Poison

DOI: 10.17986/blm.1390

Zeynep Tirmikçioğlu: Doç. Dr., İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Klinik Farmakoloji ve Toksikoloji Birimi, İzmir.
E-mail: dr.zeyneb@hotmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5639-4665>

Bildirimler

* Sorumlu Yazar

Çıkar Çatışması

Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek

Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir mali destek kullanımı bildirmemişlerdir.

Bu çalışmanın bir bölümü, 4-7 Kasım 2019'de İzmir'de düzenlenen, 25. Ulusal Farmakoloji Kongresi'nde "Polisiye Romanlarda Ölüm Nedeni Olarak Zehir ve Yüksek Doz İlaç: Agatha Christie ve Ahmet Ümit Eserlerinin Karşılaştırılması" başlığı ile poster bildiri olarak sunulmuştur.

Etik Beyan

Bu çalışma Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak yazılmış olup; yazılı belgeler karşılaştırmalı edebiyat açısından incelenmiş olduğundan etik kurul onayı alınmamıştır.

Geliş: 05.03.2020

Düzeltilme: 07.05.2020

Kabul: 11.05.2020

p-ISSN: 1300-865X

e-ISSN: 2149-4533

www.adlitipbulteni.com

1. Giriş

Polisiye romanlar suç konu edinen edebi eserler olup içinde bulunduğu toplumun suç anlayışını yansıtır. Suç, önemli bir gerçeği gizlemekten insan katline kadar geniş bir yelpazede incelenebilir de polisiye romanlarda ana konuyu genellikle ölüm ve muamma oluşturur. Bununla birlikte sonuçta mantığa ve akla hitap eden bir kurguya sahip olması gereken polisiye romanlar, hayaletlerle ve öte dünyayla ilintili fantastik öğeler içeren öykülerden farklıdır (1,2). Cinayet romanı (cinaî roman) ve dedektif romanı terimleriyle de karşımıza çıkan polisiye roman, 20. yüzyılda asıl kimliğine kavuşmuştur. Zaman içerisinde gelişip değişime uğrayan bu edebi türün Batı edebiyatı ve Türk edebiyatında da önemli temsilcileri bulunmaktadır.

Polisiye edebiyatın en önemli ismi, İngiliz yazar Agatha Christie (1890-1976)'dir. 80'den fazla polisiye roman yazmış olan Agatha Christie, ömrünün son senelelerinde de kısa öyküler yazmaktaydı. En ünlü romanlarından biri olan "Doğu Ekspresi'nde Cinayet"i İstanbul'da Pera Palas otelinde yazmıştır ve bu otelde kendi adıyla anılan bir oda bulunmaktadır. Suriye'de arkeolog olan ikinci eşiyle evlenmesinin ardından bu şehir, ikisi arasında bir köprü görevi görmüştür (3,4). Agatha Christie, eserleri yabancı dile en çok çevrilen ve okunan yazar olarak da bilinmektedir. Hercule Poirot ve Miss Marple, yazarın yarattığı ve uluslararası üne sahip dedektif karakterlerdir.

Ahmet Ümit (1960-), Türk edebiyatının son dönem polisiye yazarlarının en önemlisidir. İlk öykülerini 1983'te yazmaya başlayan Ahmet Ümit'in ilk polisiye romanı "Sis ve Gece" (1996), edebiyat dünyasında çok ses getirmiş ve yabancı dile çevrilen ilk Türk polisiyesi unvanını almıştır. Eserlerinde felsefeden psikolojiye, sosyolojiden tarihe ve toksikolojiye farklı bilimsel disiplinleri kullanan Ahmet Ümit, bireysel suçlardan çok toplumsal olayları ve organize suçları konu edinmektedir. Polisiyeyi en önemli edebi türlerden biri olarak kabul eden yazar, suç ve kötülüğün bize yaşamı yeniden sunduğunu savunmaktadır. Son 30 yıl içerisinde Türk edebiyatına 30'a yakın eser bırakmış olup bunların çoğunluğunu polisiye romanlar oluşturmaktadır. Polisiye türünde verdiği eserlerde Başkomiser Nevzat karakteri tekrarlanan ana karakter olarak dikkat çeker (5).

Polisiye romanın üç ana öğesi vardır: cinayet (suç), katil ve cinayeti araştıran, katilibulmaya çalışan dedektif ya da polis. "Katil kim?" sorusu yanında, suçun nasıl işlendiği, anlatımın zaman ve mekân boyutları, karakterlerin psikolojik analizleri de polisiye romanın önemli yapı taşlarıdır. Suç delilleri, anlatı sırasında okuyucuya değişik şekillerde sunulabilir ve yazarın kurnazlığı ile okuyucunun farkındalığı bu noktada yarışır. Cinayet aracı çoğu zaman kesici delici aletler, ateşli silahlar ve bazen

de zehirler olabilir. Gerçek hayattan kesitleri birebir aktarmadığı düşünülse de polisiye romanlarda, mantıklı bir kurgu şart olduğundan, gerçek olaylardan esinlenme olasıdır. Örneğin Ahmet Ümit'in 1998'de yayınlanan "Kar Kokusu" romanı, yazarın Moskova'da geçirdiği dönemin izlerini taşır. Yazarın diğer romanı "Kukla" da, Susurluk Olayı'ndan esinlenerek yazılmıştır (5). Agatha Christie'nin esin kaynağı ise ilaçlar ve zehirlerdir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında gönüllü hemşire olarak çalışması, ona tıp bilgisinin yanı sıra, ilaçların etkileri ve yan etkileri konusunda da tecrübe edinmesini sağlamıştır (6).

Batı edebiyatında Agatha Christie ve Türk edebiyatında Ahmet Ümit, polisiye roman türünde en iyi örnekleri vermekle kalmayıp bu türün gelişimine de katkıda bulunmuş yazarlardır. Bu çalışmada Batı ve Türk edebiyatından kıyasla, Agatha Christie ve Ahmet Ümit romanlarında ölüm nedeni olarak zehir ya da yüksek doz ilaç kullanımının incelenmesi amaçlandı.

2. Gereç ve Yöntem

Agatha Christie ve Ahmet Ümit romanlarında yer alan polisiye unsurlar ve roman kurguları incelendi. Cinayet aracı olarak zehir ya da yüksek doz ilaç kullanımından bahsedilen Agatha Christie'nin "Şampanyadaki Zehir" (*Sparkling Cyanide*, 1945) (7), "Ve Ayna Kırıldı" (*Mirror Crack'd from Side to Side*, 1962) (8), "On Küçük Zenci" (*And Then They Were None/ Ten Little Niggers*, 1939) (9), "Porsuk Ağacı Cinayeti" (*A Pocket Full of Rye* 1953) (10), "Koltuktaki Ölü/ Esrarengiz Tanık" (*Sad Cypress*, 1940) (11), "Ve Perde İndi" (*Curtain*, 1974) (12), "Sonunda Ölüm Geldi" (*Death Comes as the End*, 1944) (13), "Briç Masasında Cinayet" (*Cards on the Table*, 1936) (14), "Birisi Ölecek/ Lord Edgware'i Kim Öldürdü" (*Lord Edgware Dies*, 1933) (15), "Ölüm Sessiz Geldi" (*The Mysterious Affair at Styles*, 1920) (16), "16.50 Treni" (*4.50 From Paddington/ What Mrs McGillicuddy Saw!*, 1957) (17), "Ölüm Büyüsü" (*The Pale Horse*, 1961) (18), "Ölüden Gelen Mektup/ Sessiz Tanık" (*Dumb Witness*, 1937) (19), "Büyük Dörtler" (*The Big Four*, 1927) (20), "Ölümlü Randevu" (*Appointment with Death*, 1938) (21), "Beş Küçük Domuz" (*Five Little Pigs*, 1942) (22), "Zarif Bir Cinayet Gecesi" (*They Do It with Mirrors*, 1952) (23), "Üç Perdelik Cinayet" (*Three Act Tragedy*, 1935) (24), "Ölüm Adası" (*A Caribbean Mystery*, 1964) (25), "Çarpık Evdeki Cesetler" (*Crooked House*, 1949) (26) ile Ahmet Ümit'in "İstanbul Hatırası" (2010) (27), "Sultanı Öldürmek" (2012) (28), "Kırlangıç Çığılığı" (2018) (29) romanları kullanılan maddelerin özellikleri, verilmiş yolları, ilaç etkileri ve zehirlenme bulguları açısından karşılaştırıldı. Yazarların bu maddeleri ele alış şekilleri ve tüm veriler, ilgili literatür eşliğinde değerlendirildi.

3. Bulgular

Agatha Christie ve Ahmet Ümit romanlarında cinayet silahlı ya da aracı olarak kullanılan zehir ve ilaçlar, verilmiş yolları ve toksisite bulguları ile birlikte Tablo 1.'de sunulmuştur.

Agatha Christie romanlarında çeşitli zehir ve ilaçların, kurbanın yemeğine ve içeceğine karıştırılarak veya enjekte edilerek verildiği görülmektedir. Bu kurgusal cinayetlerde kurban, herhangi bir şüphe duymaksızın zehiri almakta, kullanılan maddenin kimyasal özelliklerine uygun şekilde ve zamanda zehirlenme belirtileri göstererek ölmektedir. Cinayet aracı olarak hangi zehrin kullanılmış olduğu, basit toksikolojik değerlendirmeler ve çoğu zaman gözlemlerle romanın seyri sonunda anlaşılmaktadır.

Siyanür, Agatha Christie'nin romanlarında cinayeti kurgularken en sık kullandığı zehirdir. "Şampanyadaki Zehir" (*Sparkling Cyanide*) (7), "Ve Ayna Kırıldı" (*Mirror Crack'd from Side to Side*) (8) ile "On Küçük Zenci" (*And Then They Were None/ Ten Little Niggers*) (9) romanlarında kurbanların ölüm nedenleri siyanür; "Porsuk Ağacı Cinayeti" (*A Pocket Full of Rye*) (10) romanında ise porsuk otunda siyanidle birlikte bulunan taksin alkaloidleridir. Oldukça hızlı etki gösteren bu zehirler, dramatik etkiyi zirveye taşıyacak şekilde, birdenbire kurbanları öldürmektedir. "Şampanyadaki Zehir" (7), "Ve Ayna Kırıldı" (8) ile "On Küçük Zenci"de (9) ardışık cinayetler gözlenirken "Porsuk Ağacı Cinayeti"nde (10) tek bir kurban vardır. Romanlarda zehirler, kurbanların içeceklerine karıştırılarak verilmiştir.

Orijinal adı *Sad Cypress* olan, Türkçe'ye sırasıyla "Koltuktaki Ölü" ve "Esrarengiz Sanık" (11) isimleriyle çevrilen romanda da cinayetin, çaya karıştırılarak verilen morfinle işlendiği görülmektedir. İlaçlar konusunda bilgili bir hemşire olarak karşımıza çıkan katil, şüphe uyanırmayacak şekilde aynı çaydan kendisi de içmiş, ancak kendisine emetik olarak apomorfin enjekte ederek mide-sinin boşalmasını sağlamıştır. Morfinin cinayet aracı olarak tasarlandığı yazarın diğer romanları "Ve Perde İndi" (*Curtain*) (12) ile "Sonunda Ölüm Geldi" (*Death Comes As The End*)'de de (13) zehrin, maktulün içeceğine katılarak verildiği görülmektedir.

Agatha Christie romanları içerisinde ilaç bilgisini ve kullanma yetkisini cinayet işlemek için kullanan bir başka karakter de "Briç Masasında Cinayet" (*Cards on the Table*)'de (14) karşımıza çıkan Dr. Roberts'dır. Morfin gibi depresan bir ilaç olan ve heksobarbital içeren *Evipan* enjeksiyonu ile kurbanını öldürmüştü; ancak öncesinde *Veronal* (barbitürat) tablet adı verilen bir ilaçla etkisiz hale getirmiştir. Soğukkanlı bir katil profili çizen Dr. Roberts, diğer kurbanlarını da şarbon basili kontaminasyonu sağlayarak ve aşı içerisinde belirsiz bir patojen enjekte ederek öldürmüştür.

Veronal tablet, 20. Yüzyılın ortalarına kadar yaygın olarak kullanılmış olan bir ağrı kesicidir. Agatha Christie'nin birçok öykü ve romanlarında karşımıza çıkan bu ilaç, "Roger Ackroyd Cinayeti" (*The Murder of Roger Ackroyd*) romanında katilin intihar etmek için kullandığı ilaçtır. "Lord Edgware"i Kim Öldürdü/ Birisi Ölecek" (*Lord Edgware Dies*) (15) romanında da cinayet aracı olarak kullandığı görülmektedir.

"Ölüm Sessiz Geldi" (*The Mysterious Affair at Styles*) (16), Agatha Christie'nin ilk romanıdır. Bu romanda da cinayet aracı striknindir. Ağızdan alındığında çok etkili olabilen ve düşük dozlarda dahi ölüme yol açabilen bu zehir, kurbanın akşam yemeğine konmuştur. Maktulün ölümü yemekten sonra gecenin ilerleyen saatlerinde gerçekleşmiştir. Çabuk absorbe olması nedeniyle ideal bir zehir olan strikninin yerini, "16.50 Treni" (*4.50 From Paddington/ What Mrs McGillicuddy Saw!*) (17) romanında tatsız ve kokusuz olan arsenik almıştır. Özellikle çay gibi sıcak içeceklerde kolay çözünmesi nedeniyle zehir, kurbanların içeceklerine konularak verilmiştir. Ani ölümle seyreden cinayet kurgularından farklı olarak bu romanda, arseniğe bağlı kronik maruziyet sonucunda ölümler gerçekleşmiştir.

Agatha Christie'nin kronik zehirlenme vakalarının görüldüğü bir diğer romanı "Ölüm Büyüsü" (*The Pale Horse*)'dür (18). Bu romanda kurbanlar, doğada çok az bulunan bir zehir olan talyuma maruz kalmışlardır. Yorgunluk, mide şikayetleri gibi nonspesifik bulgular yanında tipik saç dökülmesi bulgusundan da roman içerisinde bahsedilmektedir. "Ölüden Gelen Mektup/ Sessiz Tanık" (*Dumb Witness*)'ta (19) cinayet aracı olarak tahmin edilmesi güç bir başka zehir seçilmiştir: yüksek doz fosfor. Talyumun aksine doğada yaygın olarak bulunan fosfor, maktulün ağız kenarlarında karanlıkta parlaması sayesinde tespit edilebilmiştir.

Öldürücü ilaç uygulamaları yanında bazı zehirli bitkiler de Agatha Christie romanlarında karşımıza çıkmaktadır. "Porsuk Ağacı Cinayeti" (*A Pocket Full Of Rye*)'nde (10) porsuk otu içerisindeki siyanid ile taksinlerin maktulü öldürdüğünü görülmektedir. "Büyük Dörtler" (*The Big Four*) (20) romanında bir kurban, ölmek üzereyken parmaklarıyla "sarı yasemin (*yellow jasmine*)" yazarak cinayetin çözülmesini sağlamıştır. Buradaki zehirli madde, gelsemin olup kaynağı sarı yasemindir. Sarı yasemin, kurbanın öldüğü mekân civarında da çokça bulunmaktadır. Yüksük otundan elde edilen ve günümüzde kardiyak sorunların tedavisinde kullanılan dijitalerin "Ölümler Randevu" (*Appointment with Death*) (21) romanında öldürücü dozlarda ve enjeksiyon yoluyla verildiği görülmektedir.

Tablo 1. Agatha Christie ve Ahmet Ümit Romanlarındaki Zehir ve İlaçlar

ZEHİR	ROMANIN ADI	VERİLİŞ YOLU	ZEHİR/ İLAÇ ETKİLERİ
AGATHA CHRISTIE ROMANLARI			
Siyanür	Şampanyadaki Zehir	Oral	Baş ağrısı, baş dönmesi, nefes darlığı ve kusma, nöbetler, bradikardi, hipotansiyon, bilinç kaybı ve kalp durması
	On Küçük Zenci	Oral	
	Porsuk Ağacı Cinayeti	Oral	
	Ve Ayna Kırıldı	Oral	
Morfın	Koltuktaki Ölü/ Esrarengiz Tanık	Oral	Bulantı, kusma, mide ve bağırsaklarda spazm, kabızlık, solunum depresyonu, pupillada daralma, koma
	Ve Perde İndi	Oral	
	Sonunda Ölüm Geldi	Oral	
Barbitürat	Birisi Ölecek	Oral	Baş ağrısı, parestezi, konuşma ve yürüme güçlüğü, bradikardi, kaslarda gevşeme, solunum güçlüğü ve arresti
	Briç Masasında Cinayet	Parenteral/ Enjeksiyon	
Striknin	Ölüm Sessiz Geldi	Oral	Huzursuzluk, titreme, solunum hızlanması, kasılma, taşikardi, pupillarda büyüme, siyanoz
Arsenik	16.50 Treni	Oral	Akut: Mide bulantısı, kusma, ağız ve boğazda yanma, şiddetli karın ağrıları, dolaşım ve kalp yetersizliği Kronik: Güçten düşme, boşaltım bozuklukları, şuur bozukluğu, sinir sistemi bozukluğu, kansızlık ve tırnaklarda tipik çizgiler
Talyum	Ölüm Büyüsü	Oral	Akut: Bulantı, kusma, ishal, sinir uçlarında ağrılı duyarlılık, felç, davranış bozuklukları Kronik: Yorgunluk, baş ağrısı, depresyon, iştah kapanması, ayak ağrıları, saç dökülmesi
Beyaz Fosfor	Ölüden Gelen Mektup/ Sessiz Tanık	Oral	Bilinç bulanıklığı ve solunum sıkıntısı, aritmi, karaciğer ve böbrek toksisitesi (midede fosfin gazına dönüşerek)
Taksin/ Porsuk otu	Porsuk Ağacı Cinayeti	Oral	Bulantı, kusma, karın ağrısı, aritmi, bradikardi, hipotansiyon, baş ağrısı, solunum sayısının azalması
Gelsemin/ Sarı Yasemin	Büyük Dörtler	Parenteral/ Enjeksiyon	Kusma, ishal, istemsiz kasılmalar, görme kaybı, körlük, paralizi
Digitalis/ Yüksük otu	Ölümlerle Randevu	Parenteral/ Enjeksiyon	Karın ağrısı, bulantı, kusma, ishal, sarı-yeşil haleler görme, baş ağrısı, letarji, konfüzyon, koma, bradikardiler
Koniin/ Baldran otu	Beş Küçük Domuz	Oral	Baş ağrısı, ataksi, aşırı tükürük salgısı, ve taşikardi, geç evrede bradikardi, motor paralizi, solunum arresti
Akonitin/ Kurtboğan otu	16.50 Treni	Oral	İshal, soğuk soğuk terleme, vücutta karıncalanma, aşırı tükürük salgısı, ağız kuruması
	Zarif Bir Cinayet Gecesi	Oral	
Nikotin	Üç Perdelik Cinayet	Oral	Kusma, bulantı, letarji, taşikardi, nöbetler, koma, solunum arresti ve kardiyak arrest
Atropin/ Güzelavrat otu	Ölüm Adası	Parenteral/ Lokal	Halüsinasyon, yakın hafıza kaybı, ajitasyon, solunum yetersizliği, membranlarda ve ciltte kuruluk, yüksek ateş, taşikardi, kardiyovasküler arrest (doza bağımlı)
Fizostigmin	Çarpık Evdeki Cesetler	Oral	Bulantı, kusma, ishal, iştahsızlık, baş dönmesi, baş ağrısı, terleme, nöbetler, solunum yetersizliği, kardiyak arrest
AHMET ÜMİT ROMANLARI			
Propofol	İstanbul Hatırası	Parenteral/ Enjeksiyon	Kısa süreli sedatifhipnotik etki, yüksek dozda akut bradikardi, asistoli, rabdomiyoliz , solunum arresti
Mivaküryum	Kırlangıç Çığılığı	Parenteral/ Enjeksiyon	Kısa süreli nöromusküler bloke edici ve iskelet kası gevşetici etki, yüksek dozda paralizi, bilinç kaybı ve solunum arresti
Afyon/ Morfin	Sultanı Öldürmek	Oral	Bulantı, kusma, mide ve barsaklarda spazm, kabızlık, solunum depresyonu, pupillada daralma, koma

Bitkilerden elde edilen zehirler içerisinde “Beş Küçük Domuz” (*Five Little Pigs*) (22) romanında karşımıza çıkan koniini de saymak gerekir. Koniin, çok zehirli olduğu bilinen baldıran otundan elde edilen bir zehirdir. Romanda bu zehirin laboratuvar ortamında elde edildiğinden ve kurbanın birasına katılarak verildiğinden bahsedilmektedir. “16.50 Treni” (*4.50 From Paddington/ What Mrs McGillicuddy Saw!*) (17) ile “Zarif Bir Cinayet Gecesi” (*They Do It with Mirrors*) (23) romanlarında cinayet aracı olarak kullanılan akonitin de benzer şekilde kurtboğan bitkisinden elde edilen zehirli bir alkaloiddir. Alkaloid fitotoksinlerden olan nikotin de “Üç Perdelik Cinayet” (*Three Act Tragedy*) (24) romanındaki kurbanları öldüren zehir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Agatha Christie romanlarında bahsi geçen bir diğer bitki, güzelavrat otu (*belladonna*) olup parasempatomimetik etkili bir madde olan atropinin kaynağıdır. Yüksek dozlarda halüsinojenik etkisi olabilen bu madde, Karayipler’de geçen “Ölüm Adası” (*A Caribbean Mystery*) (25) romanında kurban olarak seçilmiş kişinin kozmetik malzemelerine eklenerek verilmiş ve korkunç kabuslara yol açtığından bahsedilmiştir. Lokal uygulama örneği görülen bu romanda, zehirlenen kişinin ölümü gerçekleşmemektedir. İlginç bir şekilde atropin antidotu olan fizostigmin de Agatha Christie’nin “Çarpık Evdeki Cesetler” (*Crooked House*) (26) romanında cinayet aracı zehir olarak yerini almıştır.

Agatha Christie, 1900’lü yıllarda yazdığı romanlarında sıklıkla ilaç ve toksikoloji bilgisini kullanmış ve cinayet kurgularını da bu bilgiler ışığında hazırlamıştır. Ahmet Ümit’in yazmış olduğu polisiye romanlar bu açıdan incelendiğinde ise daha çok geç dönem eserlerinde toksikoloji bilgisine başvurduğu görülmektedir. Ahmet Ümit, ilk polisiye romanı “Sis ve Gece”yi 1996’da yayınlamıştır. Yazarın bütün polisiye roman kurgularında bıçak, demir sopa, tabanca gibi cinayet silahları karşımıza çıkmaktadır. Agatha’nın zehir terkipleri yerini Ahmet Ümit eserlerinde kesici delici aletlere veya ateşli silahlara bırakmıştır.

“İstanbul Hatırası” romanı (27), bir şehrin tarihi üzerine işlenmiş seri cinayetleri konu almaktadır. Romanında İstanbul’a ait tarihi mekanların detaylarını da aktaran yazarın seçtiği katil profili, ilaç konusunda bilgi sahibi olduğunun anlaşılmasıyla netleşmektedir. Kurbanların kanlarında yapılan toksikolojik analizlerle propofol isminde bir anestezi madde aranmakta; bu maddenin cinayet aracı olarak değilse de, kurbanları etkisiz hale getirmek için kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Propofol, aynı zamanda katili yakalayan bir delil olarak romanda önem kazanmıştır.

“İstanbul Hatırası” romanının 2010 yılında yayınlamasından birkaç yıl sonra, 2012’de “Sultanı Öldürmek” (28) romanıyla Ahmet Ümit, tarih çevrelerince çok

tartışılan bir konuyu, Fatih Sultan Mehmet’in ölümünü, yine ardışık cinayetler kurgusu içerisinde işlemiştir. Ana karakteri tarih profesörü olan bu roman, mektup açacağı ile işlenmiş bir cinayetle başlamaktadır. Cinayet soruşturmaları içerisinde, ilk maktulün araştırdığı ve ölüm nedeni varsayılan konu olan tarihi meseleye giriş yapılmış; yazar Fatih Sultan Mehmet’in ölümünün bir cinayet olma ihtimalini detaylı olarak irdelemiştir. Yazar, ilk maktulün araştırmaları üzerinden Sigmund Freud’un baba katilliği konusundaki incelemelerine atıf yapmış, ardından Fatih Sultan Mehmet’in oğlu Bayezid’in afyon türü uyuşturuculara müptela olduğu, sultanın kendisinden sonra diğer oğlunu padişah olarak gördüğü söylentilerine yer vererek olası bir cinayetin ipuçlarını ortaya koymaya çalışmıştır. Romanda ilk maktul olarak anlatılan tarih profesörü, bu konuyu araştırmakta ve toksikoloji analizi için girişimlerde bulunmakta iken öldürülmüştür. Romanın ana karakterleri Fatih Sultan Mehmet’in olası bir cinayetle öldürülmesinin aydınlatılması için basit bir toksikolojik analizin yeterli olacağı savını tartışırken “toksikoloji” kelimesinin romanın farklı yerlerinde vurgulandığı, hatta “zehir bilimi” olarak kısa tanımının da verildiği görülmektedir.

Ahmet Ümit 2013’te yayınlanan bir sonraki romanı “Beyoğlu’nun En Güzel Abisi”nde uçucu madde kullanan sokak çocuklarına yer vermişse de bu romanda cinayetin madde kullanımı ile bir ilişkisi olmadığı görülmektedir. 2018’de yayınlanan “Kırlangıç Çılgılığı”nda (29) seri cinayetler temasına geri dönen yazar, “İstanbul Hatırası”na benzer bir kurguyla, mesaj içeren detaylı cinayetlerde katilin ilaç bilgisine sahip olduğu düşüncesi yaratmaktadır. “Kırlangıç Çılgılığı” (29) romanında bir doktor karakterine de yer veren Ahmet Ümit, başkomiser karakterine “katil tıp bilgisine sahip olmalı” dedirterek, ilaç kullanımı bu defa yanılıcı bir unsur olarak roman içerisine yerleştirmiştir; çünkü aranan katil, doktor değildir.

“Kırlangıç Çılgılığı”(29) romanında katilin kurbanlarını etkisiz hale getirmek için kullandığı ilaç, anestezi madde kullanılan ve nöromusküler bloker olan mivaküryumdur. Romanda yazarın kriminolog olarak tanıttığı ve toksikoloji bilgisine sahip olan Zeynep karakterinin ağzından bu ilacın özelliklerinin, nasıl etki ettiğinin de detaylı olarak verildiği görülmektedir. İlacın aşırı dozda kişiyi felç ettiği ve daha yüksek dozlarda öldürdüğü; enjeksiyon sonrası kurbanların neler olup bittiğinin farkında olup hareket edemedikleri öngörüsünde bulunmaktadır.

4. Tartışma

Agatha Christie’nin romanları, yazarın toksikoloji konusunda bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Eserlerinin önemli bir kısmında zehir ya da yüksek doz ilacı, etkili bir cinayet aracı olarak kullanmıştır. Agatha Christie’nin

ilaçlar hakkında bu kadar bilgi sahibi olması şaşırtıcı değildir; çünkü Birinci Dünya Savaşı sırasında bir revirde çalıştığı ve kimya bilgisini de burada edindiği bilinmektedir (6). Hemen her romanında farklı bir maddeyi cinayet aracı olarak seçmiş ve fizikokimyasal özelliklerine uygun olarak roman kurgusunda kullanmıştır. Yazarın romanlarında sıklıkla çaya, yani sıcak içeceğe atılan zehirleri görmekteyiz. Bu durum, tesadüfi değildir; bilakis maddelerin sıcak sıvılarda çözünme özellikleri ile alakalıdır (30).

Agatha Christie maddelerin çözünürlükleri dışında, rensiz ve kokusuz olmaları ya da düşük dozda ani ölümlere yol açabilmeleri, yani bunların letal dozları gibi önemli özelliklerini de kullanmıştır (7-10, 17). Cinayet aracı olarak strikin ve siyanür, tek dozda ölümlere yol açabilirken yazarın bazı romanlarında arsenik ve talyum gibi maddeleri kullanarak kronik maruziyetler sonucu kurbanların zehirlenmesini kurguladığı görülmektedir. Zehirlenme bulguları Agatha Christie romanlarında detaylı olarak verilmiş, ölüme neden olan zehirin ön tespiti de bu şekilde yapılmıştır. Talyumun saç dökülmesine yol açması buna örnek gösterilebilir (18, 31). Cinayet aracı olan zehirlerin, vücutta yaptığı etkiler dışında kendi fiziksel özellikleri de roman kurgusunda delil olarak sunulmuştur. Agatha Christie romanlarından birinde maktul, fosfor ile zehirlenerek öldürülmüş; bu durum fosforun kararlılıkta parlama özelliği sayesinde tespit edilmiştir (19).

Agatha Christie'nin zehir ya da yüksek doz ilaçla kurguladığı cinayet romanlarında, maddelerin verilmiş yolları irdelendiğinde zehirlerin genellikle oral yolla verildiği görülmektedir. Yazar, zehir olabilecek maddeler dışında toksinleri ve rutinde kullanılan bazı ilaçların yüksek dozlarını da ölüm nedeni olarak roman kurgusunda kullanmıştır. Enjeksiyon yoluyla verilen aşı toksini ve Evipran (heksobarbital) hem etken maddeleri hem de uygulama yolları açısından buna örnek gösterilebilir (14). 1950'li yıllara kadar ağrı kesici olarak yaygın kullanılan Veronal tablet de, barbitürat içeren bir ilaçtır ve Agatha Christie romanlarında yüksek dozlarda zehirlenme sebebi olarak görülmektedir. Barbitüratlar, doza bağımlı olarak anestezi ve öldürücü etkileri olabilen ilaçlardır; bu nedenle ağrı kesici olarak kullanımları uzun sürmemiştir (32).

Doğada bulunan zehir olabilecek maddeler, toksinler ve rutin olarak kullanılan bazı ilaçların yüksek dozları dışında Agatha Christie'nin zehirli olabilecek bitkiler hakkında da önemli bilgilere sahip olduğu görülmektedir. Yazarın romanlarında geçen fitotoksiner, koni (baldiran otu), taksin (porsuk otu), atropin (güzelyavut otu), gelsemin (sarı yasemin), akonitin (kurtboğan otu) ve nikotindir. Bunlar içerisinde atropin, göz hastalıkları kliniğinde günümüzde de damla şeklinde kullanılan bir ilaçtır (33). Bu madde, kurbanın kozmetik malzemelerine eklenmiş ve lokal uygulama yoluyla alınması sağlanmıştır (25).

Oral ve parenteral uygulamalarda sistemik etki gösteren ilaçlar, lokal yolla uygulandıklarında cilt bütünlüğünün bozulduğu durumlar ya da mukozal bölgeye uygulamalar dışında yoğun sistemik etki göstermezler. Bu romanda da kurbanın zehirlenme bulguları göstermesine rağmen ölmediği görülmektedir.

İlk polisiye romanı "Sis ve Gece" ile Türk polisiye edebiyatında yerini alan Ahmet Ümit, romanlarında suç ve gizem öğelerini kullanırken toplumsal ve tarihi olaylara da yer vermiştir. Türkiye'de polisiyeye konu olabilecek bireysel suçların bulunmadığını ifade eden yazar, konularını organize suçlardan seçtiğini belirtmektedir (5). Bu açıdan değerlendirildiğinde Ahmet Ümit romanları, yalnızca edebi değere değil, çarpıcı sosyolojik ve tarihi irdelemelere de sahip eserlerdir. 1990'ların sonundan günümüze pek çok polisiye roman ve hikâye yazmıştır. Türkiye'den suçları konu aldığı polisiye hikâye kitabı "Agatha'nın Anahtarı", 1999'da yayınlanmıştır. Bu kitabından 20 yıl sonra, 2019'da yayınlanan "Aşkımız Eski Bir Roman" kitabının ilk öyküsünde de Agatha'nın izleri görülmektedir.

1900'lü yıllarda en çok okunan kitaplar arasına girmeyi başaran Agatha Christie romanlarıyla aynı yüzyılın sonlarında Türk toplumsal yapısıyla suçu yoğurarak sunan Ahmet Ümit'in romanları çok sayıda dile çevrilmesi açısından da ortak özellikler taşımaktadır. Ahmet Ümit polisiyesinde, 2010 yılında yayınlanan kitabı "İstanbul Hatırası"na kadar zehir ya da yüksek doz ilaç kullanımına dair bir nota rastlanmamıştır. "İstanbul Hatırası"nda (27) katil karakterin kurbanları etkisiz hale getirmek için propofol kullanması bu açıdan dikkat çekicidir. Agatha Christie'nin barbitüratları gibi propofol de doza bağlı etki gösteren bir anesteziiktir ve günümüzde cerrahi alanda kullanımı yaygındır. Aynı zamanda veteriner ilacı da olan propofol, romanda muammayı çözmeye yardımcı bir delil olarak sunulmaktadır (34).

"İstanbul Hatırası"nda (27) adı geçen propofolle ilgili olarak, doza bağımlı etki yanında, bu ilacın farmakokinetiği hakkında da detaylar bulunmaktadır. Maktullerin öldürülmeden önce direnmediğini düşündüren bulgular üzerine propofol düzeyi bakılmakta, ancak cesetlere 48 saatten kısa sürede ulaşılamamış olması nedeniyle ilacın tespiti mümkün olmamaktadır. Tek seferde parenteral verilmiş, hızlı dağılım (yarı ömrü 2-4 dakika) ve hızlı eliminasyona (yarı ömrü 30-60 dakika) sahip bir ilaç olan propofolün etkisinin başlama süresi de yaklaşık 30 saniyedir. Hızlı anestezi induksiyonu sağlayan ve oldukça lipofilik bir ilaçtır (35). Damar içerisine uygulanan ve lipid emülsiyon olarak hazırlanan propofole, süt benzeri görünümünden dolayı "amnezi sütü" de denilmektedir. Yüksek dozlarda ciddi kardiyak disfonksiyon ve solunum yetmezliği yapabilen propofol, 2009 yılında "Pop'un

Kralı” olarak bilinen Afro-Amerikalı şarkıcı Michael Jackson’un ölümüne neden olan ilaç olarak da bilinmekte ve ünlü şarkıcının ölümü hala tartışılmaktadır (36, 37).

Ahmet Ümit’in yakın zamanda yazdığı polisiye romanlardan biri olan “Kırlangıç Çılgılığı” (29), cinayet kurgusu açısından “İstanbul Hatırası” (27) ile benzerlik göstermektedir. Bu romanda da kurbanların öldürülmeden önce yüksek doz ilaç verilerek etkisiz hale getirildiği görülmektedir. Bu romanda seçilen ilaç, nöromusküler bloker olan mivaküryumdur. Anestezide yardımcı ilaç olarak kullanılır ve kısa süreli cerrahi girişimlerde kasların gevşemesini sağlar. İntravenöz dozuna bağlı olarak yaklaşık 2-3 dakikada etkisi başlar, plazma kolinesteraz enzimiyle hızla hidrolize olur. Klinik etkinliği erişkinlerde yaklaşık 15-20 dakika kadar sürer ve yarım saat içerisinde ilaç etkisi ortadan kaybolur (38). Mivaküryum, 2001 yılında hemşire Vickie Dawn Jackson’un bilinen 10 hastasını bu ilaçla öldürmesiyle gündeme gelmiştir (39). Yüksek dozlarda apne ve bradikardi nedeniyle öldürücü olabilen bu ilaç, atipik plazma kolinesteraz genine sahip bireylerde de toksik etkilere ve ölüme neden olabilir.

Ahmet Ümit’in “İstanbul Hatırası” ve “Kırlangıç Çılgılığı” romanlarında bahsi geçen propofol ve mivaküryum, yüksek dozlarda öldürücü etkileri olmasına rağmen, cinayet kurgusunda sadece cinayeti kolaylaştıran ilaçlar olarak kullanılmıştır. Yazarın “Sultanı Öldürmek” (28) romanı da toksikolojik değerlendirmeler ve tespitler içermektedir; ancak burada da cinayet kesici delici bir aletle işlenmiştir. Bu romanda ilk maktul, Fatih Sultan Mehmet’in ölümünü araştırmakta ve gizemli ölümünün ardında gizemli başka bir ölümün, sultanın ölümünün belgelerini bırakmaktadır. Katilin peşine düşerken okura tarihin kapılarını da aralayan yazar, Franz Babinger’in “Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı” (40) kitabına atıflar yapmaktadır. 1953’te, fethin beş yüzüncü yılında yayınlanan kitapta Fatih’in zehirlenerek öldürülüş olabileceğinden söz edilmektedir. Romanda ressam ve müzeci Elif Naci’nin 1964’te padişahın mezarının açılmasını ve toksikolojik analiz yapılmasını önerdiği ve dönemin aydınlarının bunda bir sakınca görmediğini; ancak bir şekilde bu konunun kapatıldığı belirtilmektedir. Tarihe düşülen notlar ve tarih profesörü olarak çizilmiş karakterlerin diyaloglarından bu konuda görüş birliğinin oluşmadığı, hatta sultanın öldürülmüş olma ihtimalinin hiç gündeme gelmemesi gerektiğini düşünenlerin de azınlıkta olmadığı anlaşılmaktadır. Fatih Sultan Mehmet’in bedeninin mumyalanarak gömüldüğü ve metal benzeri bir zehirle öldürüldü ise bunun tespitinin günümüzde mümkün olduğunu düşünen bir kesim de vardır.

Fatih Sultan Mehmet’in zehirlenmiş olduğuna dair bugüne dek bir kanıt ulaşılmamış ve herhangi bir analiz

de yapılmamıştır. Ahmet Ümit’in “Sultanı Öldürmek” romanında da yer verdiği, sultanın zehirlenme sonucu öldüğünü asıl düşündüren, dönemin tarih yazarlarından Aşıkpaşazade’ye ait bir şiirdir: “*Tabibler şerbeti kim verdi hana/ O han içti şarâbı kana kana/ Ciğerin doğradı şerbet o hanın/ Hemin dem zârî etti yana yana/ Dedi niçin bana kıydı tabibler/ Boyadılar ciğeri canı kana*”. Babinger’in zehirlenme tasviri olarak gördüğü bu dizeleler, Türk tarihçiler tarafından şüpheli bulunmamış, burada anlatılmak istenenin sultanın ilacının etkin olmadığı ve dermansız bir hastalıktan öldüğü şeklinde görüş bildirmişlerdir. Fatih Sultan Mehmet’in bilinen gut (damla, nikris) hastalığı böyle bir atağa neden olamayacağından, yine herhangi bir kanıtı dayanmaksızın, sultanın fiziki özellikleri nedeniyle şeker hastası olabileceği ve tariflenen klinik tabloya, yani sultanın ölümüne şekere bağlı ketoasidozun neden olabileceği de öne sürülmüştür (41, 42).

Ahmet Ümit, Sultanı Öldürmek romanında ilk maktulün araştırmaları üzerinden Fatih Sultan Mehmet’in ölümü ile Sigmund Freud’un baba katiliği üzerine incelemesini derlemektedir. Romanda sultanın oğulları Cem Sultan ve II. Bayezid ile ilişkileri, ayrıca ölen sultanın yerine tahta geçen oğlu II. Bayezid’in gençliğinde afyon benzeri uyuşturucu maddelere müptela olması ve bu nedenle Bayezid’in babasından özür dilemesini belirleyen mektuplardan da bahsedilmektedir. Romanın farklı yerlerinde zehirlenme tasviri olarak yer verilen Aşıkpaşazade’nin alıntılanan sözlerinin devamı, romanda yer almamakla birlikte şöyledir: “*İlahî nesli kalsın tâ kıyamet/ Hususa Han Bayezid-i yegâne/ İlahî cümle oğlun pir görsün/ Oğul oğlanları gelsin divana/ Deyenler bu dua hakkında âmin/ Cihan afetlerinden olsun emin*”. Sonuç olarak Ahmet Ümit bu romanında, Alman tarihçi Franz Babinger’in sultanın ölümüyle ilgili zehirlenme şüphesinin kuvvetli olduğu ve sultanı öldürenin de olasılıkla oğlu II. Bayezid olduğu yönündeki düşüncelerini tekrar gündeme getirmektedir.

Fatih Sultan Mehmet’in mezarının açılmasının tartışıldığı dönemde, 1966 yılında “Fatih’in Ölümü Meselesi” makalesiyle Tekindağ (43), “*zehirlenme faraziyesi*” ve “*zehirlenme faraziyesinin reddi*” başlıkları altında Babinger’in öne sürdüklerinin kabul edilebilir olmadığını, sultanın ölümünün damla (gut) hastalığı atağına bağlı olduğunun ve bunun Aşıkpaşazade metinlerinde detaylı yer aldığına altını çizmektedir. Tekindağ’ın üzerinde durduğu ve Aşıkpaşazade’ye ait sözler şöyledir: “*Vefatına sebep ayağında zahmet vardı, tabipler ilacından aciz oldular; şarabı fariğ verdiler, Allah rahmetine vardı*”. Sultana verilen ilacın mahiyeti ile ilgili bir bilgi olmamakla birlikte gut hastalığının şiddetli ağrılara neden olduğu bilinmektedir.

Gut hastalığı, yalnız Fatih Sultan Mehmet değil, ondan sonra gelen padişahların da mustarip olduğu bir hastalıktır. Padişahların tedavisinde kolşisin içeren surincan hapı ya da surincan macunu kullanıldığı bilinmektedir (44). Kolşisin, bitkilerden elde edilen en eski ilaçlardan biridir ve günümüzde de akut gut tedavisinde kullanılmaktadır. Akut ataklarda bulantı, kusma oluncaya ya da ishal başlayıncaya kadar kullanılır. Bununla birlikte ağrı kesici özelliği olan ilaçların da ataklarda kullanımı söz konusudur. Osmanlı döneminde afyon, ağrı kesici özelliği nedeniyle macun ve hap olarak kullanılmaktaydı. Keyif verici olarak da kullanımı olan afyon ve afyon preparatlarını satanlara “*esnafi-ı afyonciyan*” denilmekteydi. Özellikle Ege bölgesi afyonunun yüksek morfin içeriği nedeniyle tercih edildiği, yüksek kalitede olan Türk afyonunun o dönemde Avrupa’nın en iyi afyonu olduğu, Osmanlı İmparatorluğu’nda afyon üretimi olduğu 16.-18. yüzyıllarda yaşamış Avrupalı gezginlerin seyahatnamelerinde anlatılmaktadır (45). Morfin benzeri opiatlar, ağrı kesici özelliğe sahip olmakla birlikte bir etkileri de ishali durdurmak ve bağırsak hareketlerini azaltmaktır.

II. Bayezid’den itibaren saray hekimliğine geçmiş Yahudi asıllı bir hekim olan Moses Bin Hamon’un, gut hastalığından muzdarip Kanuni Sultan Süleyman’ı afyon içeren ilaçlarla tedavi ettiği ve diğer saray hekimlerinin bu tedavi yöntemine karşı çıktığı bilinmektedir (44). Hem ağrıyı dindirmesi hem de kolşisine bağlı ishali azaltması nedeniyle afyon, dinmeyen gut atağında sultan hekimlerince tercih edilmiş olabilir. Nitekim Ahmet Ümit, “Sultanı Öldürmek” romanında “*Fatih Sultan Mehmed birkaç gündür ağır hastaydı. Şiddetli karın ağrısıyla başlayan rahatsızlık giderek artıyordu. Ona ilk müdahaleyi Acem hekim, Hamideddin el-Lari yaptı. Fakat ne kadar uğraşırsa uğraşsın, hangi ilacı denerse denesin tababet ilminin ustası olan bu doktorun çabaları hiçbir sonuç vermedi. Acılar içinde kıvranan padişahı kurtarmak için derhal Maestro Iacopo çağrıldı. Namıdiğer Yakup Paşa... Hem başhekim, hem de Fatih’in yakın dostu olan Yahudi doktor, sultanı görünce büyük bir ümitsizliğe kapıldı. Acem hekim Lari’nin yanlış ilaç verdiğini, padişahın aldığı terkinin bağırsaklarını tıkadığını, artık hiçbir şey yapamayacağını söyledi. Ne yazık ki söyledikleri de çıktı. 3 Mayıs Perşembe günü Fatih Sultan Mehmed acılar içinde kıvranarak hayata gözlerini yumdu.*” sözleriyle sultana faydalı olacağı düşünülen ama onu zehirleyen bir ilaç verildiğini, bu ilacın da bağırsakları tıkadığını ifade etmektedir. Bu durum, ağrı kesici olarak kullanılmış afyon preparatının böyle bir etkiye neden olmuş olabileceğini düşündürmektedir. Afyon (ya da morfinin) sultanın ölümüne neden olmuş olabileceği düşünülecek olursa yüksek doza bağlı zehirlenmelerde bağırsak tıkanıklığıyla

birlikte esas etkilenen organın akciğer olması, yani solunum depresyonu beklenir. Opiatların yüksek dozlarda pulmoner hemoraji, yani akciğerde kanamaya da neden olabildikleri bilinmektedir (46). Aşıkpaşazade’nin “*O han içti şarâbı kana kana/ Ciğerin doğradı şerbet o hanın/ Hemin dem zâri etti yana yana*” sözleri de sultana verilmiş olan maddenin, ciğerine zarar verdiğine ve gözle görülür bir kanamaya işaret etmektedir.

Fatih Sultan Mehmet’in oğlu II. Bayezid tarafından mı, hatalı ilaç verilmesi nedeniyle mi yoksa hastalığı yüzünden mi öldüğü tartışmalı bir konudur. Bununla birlikte Osmanlı Hanedanlığı’nda aile içi ölümler ve suikastların pek çok araştırmaya konu olduğu bilinmektedir. Ahmet Ümit “Sultanı Öldürmek” romanında, bir cinayet kurgusu üzerinden olası katili bulmak için “maktulün ölmesi kimin işine yaradı?” sorusunun cevabını bulmaya çalışmıştır. Fatih Sultan Mehmet’in ölümünden sonra diğer şehzade Cem Sultan’ın karşı çıkmasına rağmen padişah olan II. Bayezid’in de ölümü şüpheli olup son yıllarında oğlu Yavuz Sultan Selim’in baskısı ile tahtını bırakmak zorunda kalmıştır. Ayrıca II. Bayezid’in babası Fatih Sultan Mehmet gibi gut hastalığından mustarip olduğu ve düzenli ilaç kullanmak durumunda olduğu bilinmektedir. II. Bayezid’in ölümüyle ilgili tarihi belgeler, onun da zehirlenmiş olabileceğini göstermektedir (47).

5. Sonuç

Zehir ve yüksek doz ilacın cinayet silahı olarak kullanımını Batı edebiyatında, özellikle Agatha Christie eserlerinde dikkat çekici olarak karşımıza çıkmakta iken Ahmet Ümit’in sayılı romanında kısa süreli olarak bazı ilaçların kullanıldığına dair ifadelerle rastlanmıştır.

Agatha Christie, toksinler hakkında bilgi sahibi olduğu kadar ilaç etkileri hakkında da önemli bilgilere sahiptir. Yazarın romanlarında doza bağlı etki, veriliş yoluna göre etki, antagonistik etki, ilaç absorpsiyonu, advers etki gibi farmakolojik hususlara pek çok örnek bulunmaktadır. Ahmet Ümit eserlerinde de bahsi geçen ilaçlarla ilgili olarak yarılanma ömrü ve doza bağlı etki unsurları kullanılmıştır.

Ahmet Ümit romanlarında ilaçların, maktulleri etkisiz hale getirmek üzere kullanıldığı, yüksek dozda ölüme de neden olabileceken, roman kurgularında cinayete zemin hazırladığı görülmektedir. Fatih Sultan Mehmet’in günümüzde de gizemini koruyan ölümünü konu aldığı bir romanında yazar, zehirlenmeden bahsetmiş, ancak zehirin adı veya içeriği hakkında açık bir ifade kullanmamıştır. Sonuç olarak, Osmanlı tarihinde tartışılan gizemli bir konu olsa da, zehirle öldürmek Türk toplumsal suç anlayışı açısından yabancı bir unsur olarak yorumlanabilir.

Kaynaklar

- Moran B. Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3. 12. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları; 2015.
- Oskay Ü. Tek Kişilik Haçlı Seferleri. 1. baskı. İstanbul: İnkılâp Kitabevi; 2000.
- Canatak, M. Postmodern Polisiye Roman ve Pınar Kür'ün Bir Cinayet Romanı. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 2013;43:223-37. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat1236>
- Polisiye Edebiyatının Başkenti İstanbul. 2019, Türkiye'nin Kültür Dergisi. <http://trdergisi.com/polisiye-edebiyatinin-baskenti-istanbul/> (Erişim Tarihi: 20.01.2020)
- Gezer H. Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit'in Polisiye Roman Kurguları (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2006.
- Bardell EB. Dame Agatha's dispensary. *Pharm Hist*. 1984; 26(1): 13-9.
- Christie A. Şampanyadaki Zehir. Suveren G (çeviren). 8. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2017.
- Christie A. Ve Ayna Kırıldı. Öztekin Ç (çeviren). 3. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2012.
- Christie A. On Küçük Zenci. Yazıcıoğlu S (çeviren). 37. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2018.
- Christie A. Porsuk Ağacı Cinayeti. Suveren G (çeviren). 8. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2018.
- Christie A. Esrarengiz Sanık. Öztekin Ç (çeviren). 4. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2017.
- Christie A. Ve Perde İndi. Suveren G (çeviren). 7. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2016.
- Christie A. Sonunda Ölüm Geldi. Öztekin Ç (çeviren). 2. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2016.
- Christie A. Briç Masasında Cinayet. Suveren G (çeviren). 8. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2019.
- Christie A. LordEdgware'i Kim Öldürdü? Suveren G (çeviren). 4. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2010.
- Christie A. Ölüm Sessiz Geldi. Öztekin Ç (çeviren). 6. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2019.
- Christie A. 16.50 Treni. Öztekin Ç (çeviren). 16. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2018.
- Christie A. Ölüm Büyüsü. Öztekin Ç (çeviren). 4. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2018.
- Christie A. Sessiz Tanık. Öztekin Ç (çeviren). 4. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2019.
- Christie A. Büyük Dörtler. Suveren G (çeviren). 9. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2007.
- Christie A. Ölümle Randevu. Suveren G (çeviren). 6. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2017.
- Christie A. Beş Küçük Domuz. Suveren G (çeviren). 8. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2019.
- Christie A. Zarif Bir Cinayet Gecesi Öztekin Ç (çeviren). 1. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2014
- Christie A. Üç Perdeler Cinayet. Suveren, G(çeviren). 3. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2000.
- Christie A. Ölüm Adası. Öztekin Ç (çeviren). 4. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2019.
- Christie A. Çarpık Evdeki Cesetler. Öztekin Ç (çeviren). 7. baskı. İstanbul: Altın Kitaplar; 2018.
- Ümit A. İstanbul Hatırası. 17. baskı. İstanbul: Everest Yayınları; 2017.
- Ümit A. Sultanı Öldürmek. 11. baskı. İstanbul: Everest Yayınları; 2017.
- Ümit A. Kırılma Çığı. 1. baskı. İstanbul: Everest Yayınları; 2018.
- Souther K. The Tea Cyclopedia: A Celebration of the World's Favorite Drink. 1st ed. New York: Skyhorse; 2013.
- Rusyniak DE, Furbee RB, Kir MA. Thallium and Arsenic Poisoning In a Small Midwestern Town. *Ann Emerg Med*. 2002;39:307-11. <https://doi.org/10.1067/mem.2002.122008>
- López-Muñoz F, Ucha-Udabe R, Alamo C. The History of Barbiturates A Century After Their Clinical Introduction. *Neuropsychiatr Dis Treat*. 2005;1(4):329-43.
- Al B. The Source- Synthesis- History and Use of Atropine. *J Acad Emerg Med*. 2014;13(1):2-3. <https://doi.org/10.5152/jaem.2014.1120141>
- McKeage K, Perry CM. Propofol: A Review of Its Use in Intensive Care Sedation of Adults. *CNS Drugs*. 2003;17(4):235-72. <https://doi.org/10.2165/00023210-200317040-00003>.
- Akın Ş. Propofol İnfüzyon Sendromu. *J Turk Soc Intens Care*. 2011;9: 116-9. <https://doi.org/10.4274/tybdd.09.22>
- Michael Jackson. 2020, Vikipedi. https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Jackson (Erişim Tarihi: 20.01.2020)
- Coroner Releases New Details About Michael Jackson's Death. 2010, CNN. <http://edition.cnn.com/2010/CRI-ME/02/09/michael.jackson.autopsy/index.html> (Erişim Tarihi: 20.01.2020)
- Savarese JJ, Ali HH, Basta SJ, et al. The Clinical Neuromuscular Pharmacology of Mivacurium Chloride (BW B1090U). A Short Acting Nondepolarizing Ester Neuromuscular Blocking Drug. *Anesthesiology*. 1988;68(5):723-32. <https://doi.org/10.1097/0000542-198805000-00010>
- Farrell M. Profiles of Selected Serial Poisoning Cases. In: *Criminology of Serial Poisoners*. Herefordshire: Palgrave Macmillan; 2018.
- Babinger F. Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı. Körpe, D (çeviren). 5. baskı. İstanbul: Oğlak Yayıncılık; 2003.
- Akpınar T. Fatih Sultan Mehmed'in Ölümündeki Esrar: Fatih Zehirlendi Mi? Tarih ve Toplum. 1993;111:158-64. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1080>
- Uğurluel T, Kayatekin BM. Fatih Sultan Mehmed'in Ölüm Nedeni Nedir? Tarih Okulu Dergisi. 201; 30:51-9. <https://doi.org/10.14225/Joh1080>
- Tekindağ M . Fatih'in Ölümü Meselesi.Tarih Dergisi. 1966;16: 95-108.
- Genç V. Kanuni Sultan Süleyman'ın Nikris Hastalığına Atfedilen Farsça Bir Reçete. *Belleten*. 2016; 80:40-58.
- Mat A. Osmanlı İmparatorluğu'nda Afyonun Tarihi. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*. 2010; 11: 285-90.
- Morrow RL, Bassett K, Maclure M, Dormuth CR. Outcomes Associated with Hospital Admissions for Accidental Opioid Overdose in British Columbia: A Retrospective Cohort Study. *BMJ open*. 2019;9(5):e025567. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2018-025567>
- Koçu RE. Osmanlı Padişahları. 6.baskı. İstanbul: Doğan Yayıncılık; 2015.